

МАЙБУТНЄ СЛУЖБИ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ УКРАЇНИ

Бегас В. Л.

к. вет. н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Служба ветеринарної медицини зараз переживає не найкращі часи. Це загострення ситуації з африканською чумою свиней та іншими хворобами тварин; реформування служби та входження її в склад Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів; підвищення уваги до вимог щодо безпечності харчової продукції, переорієнтація роботи відповідно до вимог Європейського союзу; хронічне недофінансування. Вже більше року створюється Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів при цьому мають об'єднатися Держспоживінспекція, частина Держсанепідемслужби та Держветфітослужба. У найближчому часі до ветеринарної служби приєднають агентство з ідентифікації та реєстрації тварин. На управління ветеринарної медицини буде покладено контроль та нагляд за всією харчовою продукцією. Внаслідок такої оптимізації було анонсовано скорочення працівників ветеринарної служби. Мета держави при цьому зекономити кошти. Але проблема полягає в тому, що значна частина працівників може залишитись без роботи.

Як показує практика, ветеринарна служба краще функціонує в тих країнах, де вона знаходиться у приватних руках. Прагнення України реформувати ветеринарну службу і передати її у приватні руки було давно (крім контролюючої та керівної ланки). Що також було закріплено в Законі України «Про ветеринарну медицину» (Розділ 14, Стаття 100. Ветеринарна практика) [1]. Але на заваді приватизації ветеринарної медицини щоразу ставали або економічні кризи чи позиція керівництва служби. Свого часу було багато противників приватизації та її прихильників, про що було повідомлено в різних інформаційних джерелах. На VI з'їзді Асоціації спеціалістів ветеринарної медицини України, що відбувся 3 березня 2010 року у м. Києві було прийнято звернення до Президента України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховної Ради України одне з положень якого, це

врахувати досвід розвинених європейських країн та сприяти реформуванню ветеринарної служби з метою поступового переведення лікувальної роботи в компетенцію ліцензованих приватних практикуючих лікарів (клінік). Для цього необхідно: встановити єдину ліцензію на всі види ветеринарної діяльності, переглянути згідно з потребами і вибором самого фахівця систему ветеринарної освіти, в тому числі обов'язкове підвищення кваліфікації необхідно проводити під егідою Асоціації спеціалістів ветеринарної медицини України (Ветеринарного статуйного органу) із залученням провідних практикуючих ветеринарних лікарів.

Протягом попередніх десятиріч стало очевидним, що адміністративно-командні рішення, такі як усунення певних сил ринку через жорсткий контроль зі сторони держави, чи нічим не обмежена ринкова конкуренція з іншої, дають не найкращі результати. Отже, важливий елемент організаційного механізму управління - це пошук умов, які дозволили б максимізувати позитивний вплив ринкової конкуренції і мінімізувати її негативний вплив на діяльність ветеринарних організацій. Необхідно обґрунтувати та розробити пропозиції щодо реструктуризації галузі ветеринарної медицини та визначити пріоритети ветеринарного забезпечення [2, 3].

Останнім часом умови для приватної ветеринарної практики покращуються, і, як результат, збільшується кількість ветеринарних фахівців, які працюють за ліцензією. Але їх кількість все одно набагато менша, ніж потребують наші галузі тваринництва. Особливо це стосується співвідношення працюючих спеціалістів ветеринарної медицини державної служби і приватників (складає близько 7:1). У розвинутих країнах Європи цей показник прямо протилежний і зрозуміло чому. Адже тих, хто платить податки на утримання державної ветеринарної служби більше. Узагальнюючи досвід розвинутих країн, а також досвід піонерів приватної ветеринарної практики в Україні, можна виділити такі необхідні умови для розвитку цього напрямку: рівні умови конкуренції – ветеринарна практика повинна бути тільки приватною; одна ліцензія на всі види ветеринарних послуг; посилення контролю та відповідальності за роботу без ліцензії; здійснення роздрібного продажу ветеринарних препаратів тільки через практикуючих ветеринарних лікарів; забезпечення оптимальних умов для роботи ветеринарних клінік і створення адекватних вимог з боку пожежних, санітарних та інших контролюючих інстанцій; надання можливості приватним лікарям проводити протиепізоотичні заходи за державні кошти; зміна менталітету ветеринарних лікарів України та підвищення їх професійного рівня [4].

Завданням роботи було визначення пріоритетних напрямків реформування служби ветеринарної медицини. При цьому був проведений статистичний аналіз організаційної структури служби ветеринарної медицини України, нормативно-правової бази галузі та її порівняльна характеристика. До досліджень також були долучені власні спостереження.

В містах приватні ветеринарні структури (аптеки, клініки дрібних тварин) бурхливо розвинулись починаючи з другої половини 90-х років, то в селі розвиток приватної ветеринарної справи йде досить кволо. Іншими словами ветеринарна медицина непродуктивних тварин розвинута краще ніж ветеринарна медицина продуктивних. На це існує ряд причин. Зрозуміло, що умови праці міського лікаря як правило кращі ніж сільського. З іншого боку вартість лікування сільськогосподарської тварини буде прямо залежна від вартості самої тварини, тоді як домашні тварини в більшості випадків розглядаються як члени сім'ї, а отже і вартість лікування буде залежати наскільки ця тварина цінна для власника і дуже часто ця сума може бути досить великою. Але не кожен міський лікар багатий, а сільський – бідний. В Україні приватна ветеринарна служба існує паралельно з державною. При чому державна служба ветеринарної медицини проводить переважну роботу з проведення протиепізоотичних заходів. Не маючи необхідного досвіду іноді доводиться вчитись на власних помилках. Як показує досвід розвинутих зарубіжних країн – за приватною ветеринарною медициною майбутнє. Вивчення досвіду приватної ветеринарної медицини іноземних колег може чудово послужити нам для формування власної приватної служби.

Варто відмітити деякі позитивні кроки держави в плані розвитку приватної ветеринарної медицини. Було затверджено в порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення протиєпізоотичних заходів перелік послуг спеціалістів ветеринарної медицини, які провадять ветеринарну практику, за здійснення обов'язкових або необхідних протиєпізоотичних заходів та розміри їх оплати. Головне тут лишається, щоб держава своєчасно коригувала розцінки і вчасно сплачувала кошти.

Головною проблемою приватної ветеринарної справи в селі залишається низька в більшості випадків платоспроможність населення, невелика концентрація потенційних клієнтів. Основними шляхами вирішення такої ситуації є розширення спектру послуг. Проведення ветеринарної практики в селі є звичайно більш рентабельнішим напрямком ніж аптечна справа. Найбільш оптимальним варіантом в цьому випадку є поєднання обох напрямків діяльності. Прибутки ветеринарних лікарів зростають при проведенні водночас ветеринарної практики та продажу ветеринарних медикаментів і препаратів. Деякі фахівці ветеринарної медицини крім цього займаються ще штучним осіменінням, що додатково дає змогу заробити значні кошти. До речі в Німеччині основною статтею заробітку ветеринарного лікаря продуктивних тварин є штучне осіменіння. Крім того можна паралельно працювати також в агентстві з ідентифікації та реєстрації тварин, до того ж воно незабаром увійде в структуру служби. Звичайно розширення асортименту товарів і послуг вимагає додаткового капіталовкладення, але такий крок дозволяє значно підвищити ефективність роботи лікарів ветеринарної медицини і одночасно збільшити асортимент послуг. Дуже важливо також правильно розподіляти час відповідно до попиту. Можна поєднувати «роботу за викликом» з роботою на прийомі у клініці. Наприклад першу половину дня лікар працює на прийомі в ветеринарній клініці, а другій половині – по виклику. Такий крок буде раціональним при наявності попиту з сторони дрібних і великих тварин.

Ефективна діяльність аптеки за низької концентрації споживачів неможлива. Дуже часто людям простіше «по-дорозі» до райцентру купити необхідні ветеринарні препарати ніж купувати їх в сусідньому селі. З такої ситуації можна знайти декілька виходів. Можна організувати аптечний кіоск «на колесах», тобто лікар відповідно календарю «базарних днів» переїжджає з одного села (містечка) до іншого таким чином стає ближчим до споживачів. Головне, щоб при цьому дотримувались умови зберігання ветеринарних медикаментів та препаратів. Правильне розміщення аптеки теж грає важливу роль. Як показав досвід, вигідно розміщувати ветеринарну аптеку в приміщенні чи поблизу приміщення автовокзалу, ринку тобто на місці потоків людей. Ветеринарну клініку не обов'язково розміщувати в центрі села (містечка), її краще розмістити на периферії де більше сконцентровані власники тварин, головне врахувати зручний під'їзд. Клініку можна розмістити і за містечком основне врахувати зручний під'їзд і наявність транспортного сполучення.

Важливо проводити правильну маркетингову політику врахувавши при цьому інтереси всіх верств споживачів, наприклад кастрація кішки в клініці на 30% дешевша ніж така маніпуляція при виїзді.

Якщо говорити в цілому про реформування служби ветеринарної медицини, як уже було сказано, вона увійде до складу нового об'єднання. Ще не відомо як поведе себе нове керівництво і на якому місці буде ветеринарна медицина і у цій організації. Реформи розпочалися зверху. Як новоспечена організація проведе реформування на нижніх рівнях ніхто не знає. Як відомо міські і районні лікарні ветеринарної медицини і їх структурні підрозділи проводять переважно більшість лікувально-профілактичної роботи. Що від цього залежить ми всі розуміємо. В даній ситуації при обмеженості фінансових ресурсів на мою думку існує 2 варіанти. Ми знаємо, що раніше була спроба створити так звані лабораторно-діагностичні центри. Зараз це призупинено. Такий чи аналогічний варіант об'єднання може бути застосований, але при цьому значна частина фахівців залишиться без роботи. Другий варіант теж була спроба реалізувати. Це переведення всіх лікарень ветеринарної медицини та їх структурних підрозділів на приватну основу. Звичайно керівна і контролююча ланка

повинна залишитись в державних руках (управління, лабораторії ветеринарної медицини). При цьому профілактичні протиепізоотичні заходи необхідно зобов'язати проводити приватних лікарів ветеринарної медицини відшкодовуючи при цьому всі затрати. На відомчу службу ветеринарної медицини (господарств) перекласти повністю виконання всіх протиепізоотичних заходів, до цього вони їх здійснювали разом з державною службою. До того ж це співпадає з політикою Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, в якій вона покладає відповідальність за якість і безпечність продукції безпосередньо на виробника, а не на контролюючі органи, як це було до цього часу. Слід відмітити, щоб при цьому зберігався чіткий контроль і відповідальність за порушення вимог ветеринарного законодавства. При цьому значно зменшиться тягар фінансування служби, що дасть змогу залучити кошти на поліпшення матеріально-технічної бази лабораторій і фінансування інших ланок галузі.

Виходячи з будь-якого варіанта на мою думку так чи інакше частині служби прийдеться перейти на приватну основу. Однакового рецепта на всі випадки не існує, тому що кожна конкретна ситуація вимагає окремих рішень, але я вважаю, що деякі поради будуть корисними ветеринарним фахівцям, які стали на нелегку дорогу приватного лікаря ветеринарної медицини. В нових умовах праці фахівець ветеринарної медицини повинен знайти правильні орієнтири своєї підприємницької діяльності, досягти максимального рівня задоволення потреб власників тварин у ветеринарних товарах та послугах, а також уміти управляти організаціями, підприємствами, структурними підрозділами, а також трудовими, фінансовими, виробничими, технологічними і інформаційними ресурсами, та епізоотичним, інфекційним і іншими біологічними процесами. Такі вимоги потребують акумулювання і раціонального використання знань з ветеринарних, зооінженерних, агрономічних, соціально-економічних дисциплін. Тому що лікар ветеринарної медицини, який працює на приватній основі, повинен бути не лише фахівцем своєї справи, але й мати знання з управління, психології, економіки і маркетингу, законодавства. Це повинні взяти до уваги не лише навчальні заклади, але й передусім установи підвищення кваліфікації.

1. При створенні Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів слід врахувати роль служби ветеринарної медицини у вищезазначеній організації, та необхідність повної її реорганізації в умовах обмежених ресурсів України.

2. Приватизація лікарень ветеринарної медицини зменшить фінансове навантаження для держави та дозволить галузі працювати більш ефективніше.

3. Відомчій службі ветеринарної медицини слід повністю доручити виконання всіх протиепізоотичних заходів в господарствах зберігши при цьому чіткий контроль з боку держави.

4. Лікарям ветеринарної медицини необхідно врахувати особливості роботи в нових умовах приватної служби, при цьому необхідна зміна їх менталітету та підвищення професійного рівня.

Література

1. Закон України «Про ветеринарну медицину». Верховна Рада України; Закон від 25.06.1992 № 2498-ХІІ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2498-12>.
2. Довгань В. І. Кадрова домінанта державного менеджменту в галузі ветеринарної медицини // Проблеми й тенденції розвитку галузі науки "Державне управління" в Україні: від теорії до практики: Зб. матеріалів симп. за міжнар. участю / За заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна, С. В. Загороднюка. — К.: Вид-во НАДУ, 2007. - С. 89.
3. Довгань В. І. Державне управління в галузі ветеринарної медицини в умовах обмежених ресурсів в Україні // Університетські наукові записки. 2008. - №4 (28). с. 341 – 343.
4. Рудь О. І. Приватна ветеринарна практика та роль професійних громадських організацій. Аграрний тиждень. Україна. 30 жовтня 2007 рік [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://a7d.com.ua/analtika/529_privatna_veterinarna_praktika_ta_rol_profesijnikh_gromadskikh_organizacij.html.